

DIGITĀLĀS IESPĒJAS AUGSTSKOLU 1.KURSA STUDENTU IZGLĪTĪBAS ATBALSTAM UN MOTIVĀCIJAS PAAUGSTINĀŠANAI

Digital Options for 1st Year University Student Education Support and Enhance Motivation

Dace Ratniece

Liepājas Universitāte, Latvija

Abstract. *21st century higher education paradigm is based on the teacher-student mutual cooperation, which urges for personalized treatment of students, greater cooperation and better links between formal and non-formal education, which can largely be implemented by school learning using digital technologies.*

Very important are academics skills, including digital literacy, improving the quality and modern teach their subjects. They have to learn new teaching methods, forms, students develop a host of innovative thinking. Universities must become effective partners for global development. Only through the proliferation of networks between like-minded alliances can transformation occur at the scale that is immediately needed in order to advance our present global knowledge economy. Our communities must open their eyes to this imminent future and transform their thinking to see universities, not as self-indulgent “people factories,” but as valuable idea generators with vast influence and the potential to manifest technologies and concepts that can change lives the world over.

Keywords: *Digital options, students, NEET group, e- learning, quality of education, teacher's competence*

Ievads

Introduction

21.gadsimtā augstākās izglītības studiju paradigma balstās uz pasniedzēja un studenta abpusēju sadarbību un tā vērsta tieši uz studentu. Diemžēl Latvijā jau sesto gadu pēc kārtas vērojama studējošo skaita samazināšanās tendence. 2013.gada aprīlī izdotajā otrajā izdevumā „**Progresā ziņojums par Latvijas nacionālās reformu programmas „Eiropa 2020” stratēģijas kontekstā īstenošanu**” (turpmāk tekstā – Progresā ziņojums par Latvijas NRP īstenošanu) minēts, ka 2012./2013. akadēmiskajā gadā Latvijas augstākās izglītības institūcijās kopā studēja 94 474 studenti, kas ir par 6% mazāk nekā iepriekšējā gadā. 2012./2013.akadēmiskajā gadā salīdzinājumā ar 2005./2006.akadēmisko gadu, kad studentu skaits Latvijā sasniedza maksimālo līmeni, Latvijā tas bija samazinājies par 28%. Studentu skaita samazināšanos pēdējo četru gadu laikā galvenokārt ir izraisījuši demogrāfiskie faktori (demogrāfiskā bedre), kā arī ekonomiskā krīze un iedzīvotāju ekonomiskā emigrācija, kas liecina par augstākās izglītības pieejamības samazināšanos ekonomisko apsvērumu dēļ. Par valsts budžeta līdzekļiem 2012./2013.akadēmiskajā gadā studēja 34 854 studenti jeb 37% studenti no kopējā studentu skaita. Ap 70% no valsts budžeta finansētām studiju vietām, ņemot vērā darba tirgus vidēja un ilgtermiņa

prognozes, ir valstij prioritārās, augstu pievienoto vērtību radošās un dārgu izmaksu nozarēs – dabaszinātnēs, inženierzinātnēs, veselības aprūpē, kā arī maģistrantūrā un doktorantūrā, kas ir svarīgi gan jaunu mācībspēku, gan zinātnieku sagatavošanā.

Svarīgi atzīmēt, ka augstākās izglītības jomā Latvijas NRP noteiktais mērķis ir nodrošināt, lai 2020.gadā 34-36% iedzīvotāju (30–34 gadu vecuma grupā) ir ar augstāko izglītību. Izglītības un zinātnes ministrijas (turpmāk – IZM) kompetencē ir šādi galvenie politikas virzieni un pasākumi augstāko izglītību ieguvušo iedzīvotāju skaita palielināšanai:

- augstākās izglītības modernizācija;
- augstākās izglītības institūciju materiāli tehniskās bāzes modernizēšana un resursu izmantošanas efektivitātes paaugstināšana;
- augstākās izglītības vienlīdzīgas pieejamības nodrošināšana;
- studiju un zinātniskās darbības kvalitātes uzlabošana;
- ārvalstu studentu piesaistīšana (Progresā ziņojums par Latvijas NRP īstenošanu, 2013).

Eiropas Komisijas paziņojumā Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai „Izglītības atvēršana – ikvienam paredzētas inovatīvas mācīšanas un mācību apguves metodes, izmantojot jaunās tehnoloģijas un atvērtos izglītības resursus” / COM/2013/0654 final */* uzsvērts, ka šodienas izglītojamie vēlas personalizētāku attieksmi, lielāku sadarbību un labāku saikni starp formālo un neformālo izglītību, ko lielā mērā var īstenot, mācību apgūvē izmantojot digitālās tehnoloģijas. Turklāt šajā aspektā Eiropas Savienība (turpmāk ES) riskē atpalikt no citiem pasaules reģioniem. ASV un dažas Āzijas valstis iegulda līdzekļus IKT stratēģijās, lai pārveidotu izglītības un apmācības jomu. Šīs valstis savas izglītības sistēmas pārveido, modernizē un padara starptautiskākas, gūstot jūtamus rezultātus skolās un augstskolās attiecībā uz izglītības pieejamību un izmaksām, pedagoģisko praksi un uz šo mācību iestāžu globāli pazīstamo reputāciju vai zīmola popularizēšanu. Kā piemēru var minēt, ka lielu daļu digitālā satura sniedz tirgus dalībnieki no valstīm ārpus Eiropas, tostarp no mācību iestādēm, kas piedāvā mācību programmas globālā mērogā, izmantojot masveida atvērtos interneta kursus (turpmāk - MOOC). (A.Kapenieks u.c..2012)

Papildus izglītības pieejamības palielināšanai, plašāk izmantojot jaunās tehnoloģijas un atvērtos izglītības resursus, var palīdzēt samazināt izmaksas izglītības iestādēm un izglītojamajiem, īpaši nelabvēlīgā situācijā esošām grupām. Tādējādi MOOC pielietojuma iespēju būtu jānodrošina:

- studijas augstskolās uzsākušajiem, bet diemžēl iztikas pelnīšanas dēļ augstskolu pametušajiem studentiem, kas nodarbināti visu dienu;
- augstskolas pametušajiem NEET grupas studentiem (*NEET – not in employment, education or training* — personas, kas nav nodarbinātas un nav iesaistītas izglītības procesā) (D.Ratniece, 2013, Eiropas dzīves

un darba apstākļu uzlabošanas fonds, 2012.g.jūn.)

- potenciālajiem augstskolu NEET grupas, īpaši 1.kursa, studentiem, kuriem bez izmaksu samazināšanas ir ļoti nepieciešama motivācija un morāls atbalsts no pedagogiem.

Visas trīs mērķgrupas saista kopīgas problēmas risināšanas nepieciešamība – pēc iespējas ātrāk iegūt pieredzi vai nodrošināt izglītības iespējas, lai varētu dzīvot un strādāt stabili. Vai pastāv iniciatīvas šīs situācijas risināšanai, vai līdz šim tām ir bijuši panākumi? Protams, pastāv arī galējā izšķiršanās – iespēja migrēt, bet vai tas palīdz ilgtermiņā?

Eiropas dzīves un darba apstākļu uzlabošanas fonda 2013.gada ziņojumā „*Jaunieši un pagaidu nodarbinātība Eiropā*” ietverta informācija, ka kopš ekonomikas un finanšu krīzes sākuma 2008.gadā nodarbināto jauniešu skaits ES ir ievērojami samazinājies. Līdz 2013. gada vidum bezdarba līmenis 24 gadus vecu un jaunāku iedzīvotāju vidū bija pārsniedzis 23%. Liels skaits strādājošo šajā vecuma grupā ir nodarbināti, pamatojoties uz pagaidu, nevis pastāvīgiem līgumiem (42% salīdzinājumā ar tikai 10% strādājošo vecumā no 25 līdz 64 gadiem). Lai gan pagaidu vai terminēti līgumi var būt atspēriena punkts pārejai no izglītības uz darba dzīvi, jaunieši var arī nokļūt nestabilu darbvietu slazdā.

2013.gada vasarā Eiropas Savienības (turpmāk - ES) Augstākās izglītības modernizācijas augsta līmeņa darba nāca klajā ar 16 ieteikumiem pasniegšanas un mācīšanas kvalitātes uzlabošanai augstskolās ES Augstākās izglītības modernizācijas augsta līmeņa darba grupa pasniegšanas un apguves kvalitātes uzlabošanai ieteica arī jauno tehnoloģiju izmantošanu. Latvijas augstskolās jaunās tehnoloģijas tiek izmantotas dažādās attīstības pakāpēs, bet augstskolas ar valsts pārvaldes un ES atbalstu cenšas palīdzēt saviem pasniedzējiem attīstīt pasniegšanas iemaņas internetā un mācīšanas un apguves formas, kas ir kļuvušas iespējamā tieši tagad, digitalizācijas laikmetā.

Augstākās izglītības iestādēm jāveicina, jāatbalsta un jāņem vērā arī studentu atsauksmes, ja tas varētu palīdzēt laicīgi konstatēt problēmas mācību un apguves vidē un ātrāk un efektīvāk šo vidi uzlabot. Kā norādīja vairums aptaujāto nozares pārstāvju, augstākās izglītības iestādēs jau tagad tiek ņemtas vērā studentu atsauksmes par pasniedzēju darbu, piemēram, ar aptauju palīdzību.

Kāds cits ieteikums paredz, ka mācību programmas jāizstrādā un jāpārbauda, mācību personālam, studentiem, augstskolu beidzējiem un darba tirgus dalībniekiem diskutējot un sadarbojoties. Jāizmanto jaunas pedagoģiskās un apguves metodes, lai studenti iegūtu vajadzīgās prasmes, kas viņiem palīdzēs atrast darbu.

Ieteikumu uzlabot augstskolu pasniedzēju prasmi pasniegt savu priekšmetu, apgūt jaunas mācību metodes, formas un īstenot starpdisciplināru pieeju, kas studentos attīstītu inovatīvu uzņēmēja domāšanu Latvijā pasniedzēju tālākizglītību organizē katra augstākās izglītības iestāde un katrs pasniedzējs individuāli pilnveido studiju pasniegšanas metodiku.

Pētījuma mērķis – noskaidrot e-studiju un tradicionālo studiju formu

optimālo samēru 1.kursa studentu kvalitatīvas izglītības ieguves atbalstam un viņu motivācijas paaugstināšanai.

Pētījuma metodes – pētījums tika veikts mācību kursa „Komercedarbība (Tālmācības e-kurss)” lekciju un šī kursa nobeiguma eksāmena laikā, 1.kursa studentiem (respondentiem) piedaloties brīvprātīgi. Empīrisko datu ieguvei tika izmantotas šādas metode:

- šī pētījuma autores izstrādāta aptauja par kursa „Komercedarbība (Tālmācības e-kurss)” vērtējumu;
- psihologa M.Lušera krāsu tests, kas pamatojas uz projektīvo metodi indivīda psihoemocionālā stāvokļa diagnosticēšanai.

**Latvijas skolēnu vēlme izmantot sociālo tīklu iespējas mācību procesā –
labs pamudinājums veikt šādu izpēti augstskolās**
*Latvian students' desire to use social networks to the learning process - a good
incentive to carry out such research in universities*

"Samsung Skolas nākotnei" skolēnu aptaujā, kas noritēja 2014.gada februārī, noskaidrots, ka 75 % Latvijas skolēnu sociālos tīklus labprāt izmantotu ne tikai saziņai ar draugiem, bet arī ar skolotājiem un mācībām noderīgas informācijas iegūšanai. Aptauja veikta skolotāju digitālās mācības programmas "Samsung Skola nākotnei" ietvaros. Portālā "Draugiem.lv" anketu aizpildīja 713 skolēni vecumā no 12 līdz 18 gadiem.

Visbiežāk sociālos tīklus "Facebook", "Twitter", "Draugiem.lv" un citu tīklu priekšrocības mācībās skolēni saredz situācijās, kad dažādu iemeslu dēļ ir jākavē skola un stundām jāseko līdzī attālināti. Tā var ātri uzzināt jaunāko mācību vielu, saņemt konsultācijas, skolotāja komentārus un informāciju par mājasdarbiem. Tāpat skolēni virtuālajā vidē vēlētos veidot domubiedru grupas, diskusijas un "prāta vētras", apspriežot gan mācību vielu, gan kopīgus klases izklaides pasākumus.

Teju ceturtdaļa jeb 36 % skolēnu sociālos tīklus novērtē kā labu platformu, kurā meklēt mācībām noderīgu lasāmvielu, apskatīt video, fotogrāfijas un klausīties tematiskus audioierakstus jeb "podkāstus". Līdzīgs skaits respondentu tajos izvēlētos spēlēt izglītojošas datorspēles, piedalīties pēcstundu konsultācijās un sazināties ar dažādu nozaru ekspertiem. Tomēr tikai 13 % skolēnu paši ir ieinteresēti veidot digitālus mācību materiālus.

Skolotāji, apgūstot digitālās prasmes, var daudzveidot mācību metodes un veidot radošus, mūsdienīgus un zinātkāri veicinošus mācību materiālus. "Skolēniem ir interesanti pildīt uzdevumus tiešsaistē un darboties neierastā vidē. Sociālie tīkli palīdz motivēt skolēnus mācīties, un tas viņiem ir arī labs treniņš informācijas atlasē, izvērtēšanā un viedokļa formulēšanā. Tomēr skolotāju izaicinājums ir sociālajos tīklos izstrādāt uzdevumu vērtēšanas sistēmu, pretējā gadījumā skolēnu interese zūd.

Lai arī skolēni labprāt sazinātos ar skolotājiem sociālajos tīklos un katrs

trešais izvēlētos sekot savam skolotājam, tomēr vairums skolēnu (67 %) negribētu, lai skolotāji sekotu viņiem. Aptuveni ceturtdaļa aptaujāto skolēnu uzskata, ka sociālie tīkli ir viņu privātā telpa, kas nav domāta skolotājiem, un skolēni nevēlas viņiem atklāt savas domas un uzskatus par personiskām tēmām.

Pirms pāris gadiem ASV pētnieki veica pētījumus un uz rezultātu pamata secināja, kā vislabāk veidot uz digitālo tehnoloģijām balstītu mācību vidi (Kim, 2009). Metodes, kurās integrē digitālo tehnoloģiju, varbūt ļoti atšķirīgas atkarībā no pieejamo tehnoloģiju veidiem, skolotāju vēlmēm, skolēnu mācību vajadzībām un akadēmisko pētījumu mērķiem. Kādā pētījumā, kura mērķis bija novērtēt piektās un astotās klases skolēnu lasītprasmi, tika atklāts, ka dažu skolēnu literārās valodas lietojuma prasmes rādītāji ir uzlabojušies, pateicoties pastiprinātam digitālo tehnoloģiju pielietojumam (Judsons, 2010)

Praktiskā pētījuma metode un rezultāti *Practical evaluation method and results*

No 2013.gada oktobra līdz decembrim autore kā Rīgas Tehniskās universitātes profesora A.Kapenieka asistente iesaistījās A.Kapenieka sniegtā mācību kursa „Komercedarbība (Tālmācības e-kurss)” lekciju satura papildināšanā, iepazīstinot Telekomunikāciju specialitātes, Elektronikas specialitātes, Transporta datorvadības, informācijas un elektroniskās sistēmas specialitātes 1.kursa studentus ar sava pētījuma „Sociālo mikroblogo pielietojuma iespējas nenodarbināto un no izglītības izkritušo jauniešu motivēšanai un iesaistei tālmācībā” mērķi un uzdevumiem. No 2013.gada oktobra līdz decembrim autore RTU ORTUS e-mācību vidē veica mācību kursa „Komercedarbība (Tālmācības e-kurss)” ietvaros uzdoto divu mājasdarbu – „Biznesa ideju meklējumi internetā” un „Sava biznesa ideja” – novērtējumu tai pašā e-mācību vidē, papildinot ar komentāriem, lai palīdzētu, atbalstītu un motivētu studentus pilnvērtīgāk sagatavot biznesa plānus mācību kursa noslēguma eksāmenam semestra nobeigumā. Katra izvērtētā mājasdarba komentāra saturu autore gatavoja atbilstoši kontentanalīzei, novērtējot to, kā students mājasdarba gatavošanā ir ievērojis pasniedzēja noteiktos septiņus biznesa plāna izveides kritērijus: 1) idejas aktualitāte jeb dzīvotspēja; 2) tehnoloģiskais risinājums jeb kā to realizēs; 3) mārketinga – preces vai pakalpojuma virzīšana tirgū; 4) konkurence; 5) finansiālais nodrošinājums (piem., plānotie ieņēmumi, izdevumi, finanšu atbalsts kompānijas darbības uzsākšanai un tālākai attīstībai (bankas aizdevums, citi resursi u.tml.); 6) uzņēmuma spēja realizēt ideju; 7) iespējamie riski.

Daži autores komentāri, kas ietverti RTU ORTUS e-mācību vidē, izvērtējot ap 130 studentu divus mājas darbus:

„Ļoti laba ideja un laba izpratne par LV pašvaldību ekonomiskajām problēmām un to iespējamajiem risinājumiem”

„Jums kā godājamam sava biznesa idejas autoram, kas apguvis

komercdarbības kursu RTU, tomēr nāktos veikt biznesa analīzi atbilstoši visiem septiņiem noteiktajiem punktiem. Sakarā ar skopo informāciju nevar novērtēt, iespējams, inovatīvi radošo ideju, Lūdzu saņemt un sagatavojaties biznesa plāna izstrādei un aizstāvēšanai pavisam nopietni!”

„Ideja ir lieliska, jūtama Jūsu ieinteresētība un zināšanas. Apraksts labi strukturēts un precīzi pamatots. Vēlu veiksmi ieceres īstenošanā! Ja ideju esat paredzējis īstenot Latvijā, aicinu laikus uzlabot latviešu valodas prasmes. Ņemot vērā Jūsu pamatīgo ieceri, nevarēju atstāt neizlabotas latviešu valodas pareizrakstības kļūdas. Ceru, ka tas būs labs atbalsts biznesa plāna rakstu valodas precizēšanai, kā arī Jūsu latviešu valodas zināšanu uzlabošanai”

„Ideja būtu ļoti inovatīva, ja vien tā jau nebūtu bijusi zināma iepriekš. Pirms 1,5 gada Junior Achievement Latvia konkursā ar šo biznesa ideju lieliski startēja kādas vidusskolas skolēnu firmas komanda, saņemot atzinīgu novērtējumu. Kā šai firmai ir veicies tālāk, nav zināms. Lai Jums izdodas! Tomēr ideju pasniegt vajag kārtīgā latviešu vai kādā citā valodā, lai gramatikas kļūdu dēļ nerastos problēmas ar biznesa idejas uztveri.”

„Esat iesniegusi jau gandrīz pabeigtu biznesa plānu! Labi raksturoti riski, pamatojoties uz konkrēti zināmu konkurentu draudzīgu līdzāspastāvēšanu. Lai veicas idejas īstenošanā! Ņemiet vērā, ka šis novads ir lielā mērā mednieku organizāciju iecienīts, kas varētu būt Jūsu potenciālie klienti naktsmītnei par saprātīgu cenu.”

„Izcila ideja cilvēku ikdienas vajadzību nodrošinājumam, vienlaikus ekonomējot laiku un nodrošinot ar patiesi vēlamu uzturu, rodot iespēju uzzināt par tā veselīgumu. Ļoti prātīgi norādīti iespējamie riski, lai biznesa plāna iespējamajam finansētājam nerastos aizdomas par projekta neizdevīgumu. Tikai nelietojiet vārdu "tabletes" latviešu valodas tekstā, jo var rasties pārpratums. Pieturieties konsekventi pie viena formulējuma - planšetdators. Lai Jums izdodas ar šo inovāciju iekarot pasauli, spodrinot LV uzņēmējdarbības tēlu!”

Autores komentāri tika veidoti ar pozitīvu, atbalstošu un motivējošu attieksmi pret katra studenta mājās paveikto darbu, lai viņiem, semestra nobeigumā, gatavojoties eksāmenam, nezustu apņēmība apliecināt sevi ar laba biznesa plāna prezentāciju.

Šajā periodā RTU ORTUS e-mācību vidē varēja labi izsekot, kā samazinās sākotnējais 1.kursa studentu skaits, jo pirmā mājasdarba iesniedzēju bija par vienu trešdaļu vairāk nekā otrā mājasdarba sagatavotāju.

Lai secinātu, vai un kādi ir traucējošie faktori studentu izglītības turpināšanā, pirmā semestra vidū autore veica iepriekš minēto 1.kursa studentu testēšanu, pielietojot Šveices psihologa M.Lušera krāsu testu, kas pamatojas uz projektīvo metodi indivīda psihoemocionālā stāvokļa diagnosticēšanai. Pirms RTU 1.kursa studentu testēšanas autore apmeklēja Baltijas Starptautiskajā akadēmijas asociētā profesora O.Ņikiforova „Sociālās psiholoģijas kursa” lekcijas (Ņikiforovs, 2008), lai izstrādātu un sagatavotu testa veidlapas. M.Lušera krāsu izvēles testa stimulmateriāls ir 73 dažādu krāsu un kartītes.

Tiesa, biežāk tiek izmantoti 8 krāsu kvadrāti: zils, zaļš, sarkans, dzeltens, violets, brūns, melns un pelēks. Pētījuma procedūra sastāv no visvairāk iepatikušos krāsu izvēles posmiem. Tā veidojas pētāmā individuālā krāsu rinda, kurā pirmās divas krāsas ir visvairāk izvēlētas, trešā un ceturtā — izvēlētas, piektā un sestā — neitrālās, septītā un astotā — negatīvi novērtētās.

Sava testa teorētiskajā pamatojumā M. Lušers apgalvo, ka katrai krāsai viennozīmīgi atbilst noteikta personības īpašība vai personības stāvoklis:

- **tumši zilā** – koncentrēšanās uz iekšējām problēmām, miera un apmierinātības vajadzība, pašanalīze;
- **zaļā** – nosvērtība, neatkarība, neatlaidība, stūrgalvība, tieksme pēc drošības;
- **sarkanā** – gribasspēks, ekscentriskums, novēršanās uz ārieni, agresija, paaugstināta aktivitāte, uzbudinātība;
- **dzeltenā** – pozitīvās emocijas, tiešums, zinātkāre, optimisms;
- **violetā** – fantāzija, intuīcija, emocionālā un intelektuālais nenobriedums (bērni bieži dod priekšroku šai krāsai);
- **brūnā** - juteklisks sajūtu atbalsts, laiskums, fiziskais diskomforts, bieži – negatīvās emocijas;
- **melnā** – nomāktība, protests, postījums, neatlaidīga vajadzība pēc pārmaiņām;
- **pelēkā** – krāsu „trūkums”, vienaldzība, nošķirtība, vēlēšanās aiziet, nelikties manām to, kas satrauc.

No otras puses, tiek analizētas katras krāsas pozīcijas krāsu rindā. Šajā gadījumā pēc pirmās krāsu pozīcijas var noteikt cilvēka mērķus un centienus, bet pēc pēdējām — viņa apspiestās vajadzības un impulsus. Testu rezultāti ir nosūtīti katram studentam personīgi. Pēc Apkopoto RTU studentu veiktā krāsu testa datu rezultātiem ir secināms, ka šo testu 1. kursa studentu motivācijas paaugstināšanas nolūkā būtu jāveic jau studiju sākumā, lai laikus varētu noteikt attiecīga pedagoģiskā atbalsta pārmaiņu nepieciešamību mācību procesā un uzsāktu mācību kursa dažādo studiju formu pielietojumu, samērojot tradicionālo un e-studiju formu apjomu, lai studenti tās varētu pielāgot atbilstoši savam attiecīgā brīža psihoemocionālajam stāvoklim.

No 2014.gada 2.janvāra līdz 27.janvārim autore RTU ziemas eksāmenu sesijas laikā, asistējot profesoru A.Kapenieku, piedalījās triju 1.kursa studentu specialitāšu – Telekomunikācija (7 grupas: REB C011, REB C02, REB C03, REB C04, REB C05, REB C06, REB C07); Elektronika (3 grupas: REB JS1, REB JS2, REB JS3), Transporta datorvadība, informācija un elektroniskās sistēmas (1 grupa: REB YO) – eksāmenā „Komercedarbība (Tālmācības e-kurss)”, vērtēja studentu sagatavotās prezentācijas un prezentēšanas prasmes, operatīvi sniedza informāciju profesoram A.Kapeniekam par studentu veikto mājas darbu vērtējumiem, kas ietekmēja arī profesora viedokli, kad vajadzēja izšķirties par katra studenta sagatavotā un aizstāvētā biznesa plāna gala

vērtējumu. Eksāmena laikā autore veica studentu aptauju, aicinot aizpildīt viņas sagatavoto anketu ar 5 galvenajiem jautājumiem:

- *Kursā iegūto atziņu vērtējums profesionālās darbības kontekstā, novērtējot to kā zemu (ar 1-3 ballēm), vidēju (ar 4-7 ballēm) vai augstu (ar 8-10 ballēm), kā arī papildinot ar komentāru.*
- *Kursa laikā pielietoto studiju formu efektivitātes vērtējums 10 ballu sistēmā, papildinot ar komentāru.*
- *E-studiju vēlamais samērs, norādot proporciju starp tradicionālajām studiju formām un e-studiju formām, kā arī papildinot ar komentāru.*
- *Trīs galvenās pasniedzēja kompetences, papildinot ar komentāru.*
- *Lūgums sniegt dažas ziņas par sevi –dzimums, vecums, absolvētā izglītības iestāde*

Eksāmena laikā tika izsniegtas 107 anketas, tās aizpildīja visi respondenti. Kaut arī dažās aizpildītajās anketās atsevišķas ailes tika atstātas tukšas, tas netraucēja analizēt saņemtos datus un iegūt secinājumus attiecībā uz kopējo vērtējumu par mācību kursa saturu, 1.tabulā ietverts studentu vērtējums par kursa "Komercdarbība (Tālmācības e-kurss) satura lietderību:

1.tabula

Mācību kursā „Komercdarbība (Tālmācības e-kurss)” iegūto atziņu vērtējums 10 ballu sistēmā
Business Training Course (Distance Learning e-course) Evaluation

Nr.p.k.	Studentu grupa	Studentu skaits	Zems vērtējums			Vidējs vērtējums				Augsts vērtējums		
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.	REB C01	11			1			1	7	3	2	1
2.	REB C02	12							6	6		
3.	REB C03	14								12	3	
4.	REB C04	11					3	4		3	1	
5.	REB C05	7								7		
6.	REB C06	8						1	2	5		
7.	REBC07	15							6	5	3	1
8.	REB J01	10							3	5	1	1
9.	REB J02	8					1		2	1	2	2
10.	REB J03	7					1	2	2	2		
11.	REB Y0	4						1		3		
	Kopā	107			1		5	9	24	52	12	5

Tabulā atspoguļotie rezultāti liecina par augsta novērtējuma pārsvaru. Savos komentāros studenti ir ierakstījuši daudz pozitīvu atziņu, piemēram:

„Iegūtas jaunas ļoti noderīgas zināšanas biznesa plāna veidošanā, kuras vēl var tālāk pilnveidot.”

„Vēlētos, lai pats vairāk būtu mācījies un iegūtu augstākas zināšanas.”

„Saprātu biznesa plāna veidošanas pamatus, nepieciešamību plānot darbību,

kas noder karjeras attīstībai. Nedaudz vairāk vajadzēja zināšanas par finansēm- regulējums, finansējuma piesaiste.”

„Kursā tika pastāstīts labi daudz no tā, kas bija jau zināms vidusskolā. Tomēr informācija tika precizēta.”

„Šajā kursā esmu nostiprinājis zināšanas par to, kā veidot biznesu, kā plānot ienākumus un izdevumus, kā arī veidot bilanci”

„Katrs mācību priekšmets ir svarīgs, un komercdarbība palīdzēs man atvērt savu biznesu nākotnē.”

„Lekcijās vienmēr ir patīkama atmosfēra un interesanti klausīties un sekot līdzī norisei. Interesanti klausīties par mācībspēku darba atgadījumiem, pieredzi. Iegūtās zināšanas ir komercdarbības pamatā.”

„Profesijas jomā šim priekšmetam konteksts varētu būt virs vidējā vērtējuma, jo saprotams, ka daudzi telekomunikāciju speciālisti, to ieguvuši, varētu veidot savus uzņēmumus, bet pirms tam ir nepieciešama pieredze attiecīgajā jomā. Tāpēc šis kurss ir, iespējams, nedaudz par ātru.”

„Ieguvu labas iemaņas uzņēmuma budžeta veidošanā, nodokļu un kredīta procenta apmaksā.”

„Mācību kurss šķiet kā ekonomikas mācību priekšmets vidusskolā, bet te ir precīzi par lietu.”

Daudzu respondentu atbildes liecina par mācību kursa veiksmīgu apguvi, objektīvi un paškritiski novērtētas kursā iegūtā prasmes un zināšanas biznesa plāna izveidē. Vairākos komentāros respondenti uzsver lekcijās pastāvošo draudzīgo gaisotni, pasniedzēja vispusīgās zināšanām, pozitīvo attieksmi, atsaucību, interesanto stāstījumu. 2.tabulā par pielietoto studiju formu efektivitāti atspoguļojas studentu atbalsts gan tradicionālajām studiju formām, gan arī e-studijām.

2.tabula

Studentu vērtējums par mācību kursa Komercedarbība (Tālmācības kurss) laikā pielietoto studiju formu efektivitāti
Student evaluation of the course Business (Distance learning course) during the study assessing the effectiveness of the form

Studiju forma	Zems vērtējums			Vidējs vērtējums				Augsts vērtējums		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Lekcija				3	6	16	34	29	11	6
Diskusija			2	3	5	13	18	35	21	8
Mājas darbu izpilde un ievietošana ORTUS sistēmā			1		7	11	19	35	15	17
Pasniedzēja komentāri ORTUS sistēmā			1	2	7	12	15	33	17	18
e-portfolio lietderība	9	5	6	3	0	16	26	16	10	4

Respondenti ļoti pārdomāti vērtē abu studiju formu veidu negatīvos un pozitīvos aspektus, tā kā mācību kursa apguves laikā personīgi izjutuši, kāpēc zināšanu apguve nepieciešama tiešajā saskarsmē, un kādās situācijās izmantojamas e-studiju iespējas. To respondenti atspoguļojuši aptaujas veidlapas komentāros attiecībā uz e-studiju samēru:

„E-studijas šobrīd vēl nevar aizstāt tradicionālās studijas, bet tās var būt labs palīgīdzeklis mācībā.”

„E-studijas ir noderīgas, jo var iegūt lekciju failus un, ja nav būs lekcijā, tas ļoti palīdz.”

„E-studijas derīgas izmaksu samazinājumam un lai nodrošinātu interesantu mācību vidi. Tradicionālās formas nepieciešamas, lai saglabātu interesi par mācību kursu.”

„Tradicionālajām studiju formām ir jābūt vairāk, jo, klātienē jautājot pasniedzējam, var labāk izprast mācību vielu.”

„E-studijām jābūt pieejamām visos priekšmetos, jo tas ir ļoti ērti.”

„E-studiju forma ir labāka, ērtāka un palīdz labāk apgūt mācību vielu.”

„Uzskatu, ka tradicionālās studiju formas ir daudz efektīvākas, jo mācības internetā var cilvēku viegli iztraucēt.”

„Mūsdienās tehnoloģijas strauji attīstās, tāpēc mums jāiet soli pa priekšu.”

„E-studijas paņēma daudz laika mājasdarbu pildīšanai, bet varēju mācīties un atpūsties jebkurā laikā.”

Respondenti norāda, ka e-studijām un tradicionālajām studiju formām ir jābūt līdzsvarā, jo e-studijas sniedz lielas priekšrocības mācīties jebkurā vietā un laikā, bet veiksmīga studiju procesa norisei un kvalitatīvas izglītības saņemšanā liela nozīme tomēr ir pasniedzēja darbam. Respondentu vērtējums attiecībā uz pasniedzēja trim galvenajām kompetencēm pārsvarā ir šāds:

- pretimnākošs, saprātīgs, labs kontakts ar studentiem, atsaucīgs, komunikabls, prasīgs, atbilstošs savu zināšanu augstumiem, saprotošs, ar spēju ieklausīties, motivēt u.tml.;
- gudrs, ar zināšanām ekonomikā, spēju vadīt diskusijas, spēju ieinteresēt, spēju sagatavot mācību plānu, ar vispusīgu dažādu jomu izpratni, sava priekšmeta pasniegšanu ar interesi u.tml.;
- ir savas jomas speciālists, ar labu pieredzi savā jomā, lielu dzīves pieredzi, zināšanām par ārvalstu pieredzi u. tml.

Respondentu lielākā daļa pirmo starp trijām galvenajām pedagoga kompetencēm norāda pasniedzēja pozitīvās rakstura īpašības, kas liecina par nepieciešamību mācību procesā veidot pozitīvu saskarsmi. Tikai pēc tam, kā nākamās pasniedzēja kompetences, pārsvarā tiek minētas profesionālās īpašības un pieredze.

Svarīgi ir respondentu sniegtie dati par studentu iepriekš absolvēto izglītības iestādi, kas noder secinājumiem par vispārējās vidējās izglītības un profesionālās vidējās izglītības iestāžu mācību kvalitātes līmeni un pēc notikušā eksāmena iezīmē interesantu tendenci – RTU elektronikas un telekomunikāciju specialitātē studē vairāki vienu un to pašu izglītības iestādi beigušie absolventi,

kas mācību kursu „Komercedarbība (Tālmācības e-kurss) spēj nokārtot ar ļoti labu un pat izcilu vērtējumu. Līdz ar to par labas un teicamas kvalitātes izglītības nodrošināšanu nevar nepieminēt vairākas vispārējās vidējās un profesionālās vidējās izglītības iestādes: Daugavpils Valsts ģimnāzija, Krāslavas Valsts ģimnāzija, Liepājas Valsts 1.ģimnāzija, Rēzeknes Valsts poļu ģimnāzija, Rīgas Valsts 1.ģimnāzija, Rīgas Valsts 2.ģimnāzija, Madonas Valsts ģimnāzija, Rīgas Juglas vidusskola, Gulbenes ģimnāzija, Rīgas tehniskā koledža, Rīgas 92.vidusskola, Rīgas Purvciema vidusskola, Rīgas Klasiskā ģimnāzija, Limbažu 3.vidusskola.

Secinājumi *Conclusions*

- 21.gadsimtā augstākās izglītības studiju paradigma balstās uz pasniedzēja un studenta abpusēju sadarbību, kas mudina nodrošināt personalizētāku attieksmi pret izglītojamo, lielāku sadarbību un labāku saikni starp formālo un neformālo izglītību, ko lielā mērā var īstenot, mācību apgūvē izmantojot digitālās tehnoloģijas.
- Ļoti svarīga ir augstskolu pasniedzēju prasmju, tai skaitā digitālo prasmju, uzlabošana, lai kvalitatīvi un mūsdienīgi pasniegtu savu priekšmetu, apgūstot jaunas mācību metodes, formas un īstenojot starpdisciplināru pieeju, kas studentos attīstītu inovatīvu uzņēmēja domāšanu.
- Augstākās izglītības iestādēm jāveicina, jāatbalsta un jāņem vērā arī studentu atsauksmes, ja tas varētu palīdzēt laicīgi konstatēt problēmas mācību un apgūves vidē un ātrāk un efektīvāk šo vidi uzlabot.
- Papildus izglītības pieejamības palielināšanai, plašāk izmantojot jaunās tehnoloģijas un atvērtos izglītības resursus, var palīdzēt samazināt izmaksas izglītības iestādēm un izglītojamajiem, īpaši nelabvēlīgā situācijā nonākušajām grupām, tai skaitā esošajiem un potenciālajiem NEET grupas jauniešiem.
- 1. kursa studentu psihoemocionālā stāvokļa noteikšanas nolūkā ieteicams veikt M.Lušer krāsu testu studiju sākumā, lai laikus varētu noteikt attiecīgu pedagoģiskā atbalsta pārmaiņu nepieciešamību un samērotu tradicionālo un e-studiju formu apjomu, kuras studenti varētu pielāgot atbilstoši viņu psihoemocionālā stāvokļa nepieciešamībai.
- Izglītības iestādēs ir jāpielieto tradicionālajām studiju formas un e-studijas, jo e-studijas sniedz lielas priekšrocības mācīties jebkurā vietā un laikā. Kvalitatīvas izglītības saņemšanā liela nozīme ir pasniedzēja tiešajam kontaktam ar izglītojamajiem.

Summary

According to the quantitative targets of Latvia, it is planned to achieve an increase of investments in research and development (R&D) to 1.5% of GDP, an increase of the share of people having completed tertiary education to 34-36%, reduce the share of early school leavers to 13.4%, reduce the share of persons at-risk-of-poverty to 21%. Universities need to foster student success by becoming student-centric – rather than faculty-centric. Successful universities will be those capable of being nimble, anticipatory, imaginative and reactive. They must provide unique environments that prepare students to be “master thinkers” able to grasp a wide array of skills and comprise the most adaptable workforce the world has ever known. Universities must become effective partners for global development. Only through the proliferation of networks between like-minded alliances can transformation occur at the scale that is immediately needed in order to advance our present global knowledge economy. Our communities must open their eyes to this imminent future and transform their thinking to see universities, not as self-indulgent “people factories,” but as valuable idea generators with vast influence and the potential to manifest technologies and concepts that can change lives the world over.

Literatūra References

1. Kapenieks, A., Žuga, B., Štāle, G., Jirgensons, M. (2012) eEcosystem Driven eLearning vs Technology Driven e-Learning. *4th International Conference on Computer Supported Education (CSEDU 2012). Proceedings, April 16-18, 2012 (pp.436-439)* Porto, Portugal.
2. Kapenieks, A., Žuga, B., Štāle, G., Jirgensons, M. (2012) Internet, Television and Mobile Technologies for Innovative e-Learning. *Sabiedrība, integrācija, izglītība. Starptautiskās zinātniskās konferences materiāli, 2012.gada 25.-26.maijā 1.d. (303.-311. lpp.)* Rēzekne: RA izdevniecība.
3. Kim, H. Y. (2009). A review of “interactive literacy education”: Facilitating literacy environments through technology. *Language and Education, 23(3), 287-290*. Skatīts 19.03.2014. http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13562517.2010.524922#.UynHUfnV_k
4. *Jaunieši un pagaidu nodarbinātība Eiropā (2013)* Eiropas dzīves un darba apstākļu uzlabošanas fonds, Dublinā, 2014
5. <http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2013/771/lv/1/EF13771LV.pdf>, Skat.10.03.14
6. Judson, E. (2010). Improving technology literacy: Does it open doors to traditional content? *Education Technology Research & Development, 58(3), 271-284*. Skatīts 19.03.2014
7. Ņikiforovs, O. Sociālā psiholoģija: Mācību kursa programma//Baltijas starptautiskā akadēmija. – Rīga, 2008. – 6 lpp. Skatīts 21.03.2014. <http://www.bsa.edu.lv/lang/lat/raspisanie.htm>
8. Progresā ziņojums par Latvijas nacionālās reformu programmas „Eiropa 2020” stratēģijas kontekstā īstenošanu”(2013), Rīga, 57.-57.lpp. Skatīts 19.03.2014. http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nd/nrp2013_latvia_lv.pdf
9. Ratniece, D. (2013). Sabiedriskā mikrobloga TWITTER pielietojuma iespējas nenodarbināto un no izglītības vai apmācībām izkritušo jauniešu motivēšanai un iesaistei tālmācībā. *Sabiedrība, integrācija, izglītība. Starptautiskās zinātniskās konferences materiāli, 2013.g.24.-25.maijā, 2.d. (449.-464.lpp.)*. Rēzekne: RA

izdevniecība. Skatīts 19.03.2014. http://www.ru.lv/ckfinder/userfiles/RAweb/Saturs/zinatne/zinatniskie_instituti/personas_socializacijas_petijumu_instituts/izdevumi/2013/I%20da%C4%BCa.pdf

10. *The Youth Employment crisis: Highlights of the 2012 ILC Report*, International Labour Office, 2012, Geneva. <http://link.springer.com/article/10.1007/s11423-009-9135-8#page-1>
11. *Viņu dzīves labākie mirkļi?. Jaunatne Eiropā, Foundation Focus, 2012.g.jūn.*, Eiropas dzīves un darba apstākļu uzlabošanas fonds, Dublinā, 2012. Skatīts 19.03.2014. http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1237_lv.htm

Dace Ratniece

Liepājas Universitāte
Lielā iela 14, Liepāja, LV-3401, Latvija
E-mail: ratniece.dace@gmail.com
Mob. +371 29138858